نقش خانواده و مدرسه در ترويج فرهنگ ايثار و شهادت در بين كودكان و نوجوانان

دكتر نصراله عرفاني

عضو هيأت علمي دانشگاه پيام نور

دكتر صفي‌الله صفايي

كارمند دانشگاه پيام نور

چكيده

فرهنگ ايثار و شهادت ارمغان با ارزشي است كه از رشادت‌هاي ايثارگران و جان‌فشاني شهدا به جاي مانده است. حفظ و ترويج اين فرهنگ نه تنها يك وظيفه ديني محسوب مي‌شود بلكه ضامن امنيت ملي نيز هست. نهادينه‌سازي فرهنگ ايثار و شهادت موجب پويايي جامعه و حراست از آرمان‌هاي انقلاب و ارزش‌هاي نظام جمهوري اسلامي است. خانواده به عنوان نخستين اجتماع انساني اثرگذار بر روي تكوين شخصيت انسان‌ها، نقش اساسي در ترويج فرهنگ ايثار و شهادت در بين كودكان و نوجوانان دارد. كودكان و نوجوانان در خانواده از طريق الگوگيري از والدين، مفاهيم ارزشي اين فرهنگ غني را دريافت داشته و با دروني كردن آنها به شخصيت خود تشخيص مي‌بخشند. همچنين مدرسه به عنوان محلي كه دانش‌آموزان به طور رسمي در معرض تعليم و تربيت قرار مي‌گيرند، مي‌تواند در ترويج مفاهيم فرهنگ ايثار و شهادت نقش مؤثري ايفا كند. در مدرسه دانش‌آموزان با بهره‌گيري از جمع دوستان و به ويژه نقش الگوي معلم فرصت مي‌يابند تا با فرهنگ غني ايثار و شهادت آشنا گردند. در ترويج اين فرهنگ چه در خانه و چه در مدرسه بهره‌گيري از هنر و جذابيت بخشيدن به مفاهيم ارزشي و استفاده از روش‌هاي كارآمد مي‌تواند اثربخش باشد.

كليد واژه: فرهنگ، ايثار، شهادت، كودک، نوجوان، خانه، مدرسه

Archive of SID

www.SID.ir

مقدمه

ثبات انقلاب و نظام جمهوري اسلامي ايران مديون ايثارگري و شهادت‌طلبي كساني است كه با بهره‌گيري از فرهنگ غني ايثار و شهادت در راه مكتب و ميهن خود ايثار نموده و به درجه رفيع شهادت نايل آمده‌اند. لذا ترويج فرهنگ ايثار و شهادت نه تنها يک وظيفه ديني است بلكه با امنيت ملي كشور گره خورده است. به ويژه آن كه پس از گذشت سي سال از عمر با بركت انقلاب اسلامي، اكنون جمعيت عمده كشور را كودكان، نوجوانان و جواناني تشكيل مي‌دهند كه به عنوان نسل سوم انقلاب، بيش از پيش ضرورت دارد تا با ميراث ارزش‌هاي به جاي مانده از شهدا، جانبازان و آزادگان آشنا گردند. البته اين ضرورت دو چندان مي‌نمايد هنگامي كه درمي‌يابيم دشمنان اسلام و انقلاب با تهاجم فرهنگي و در عرصه جنگ نرم هر روز سعي دارند به ترفندي جوانان ما را از باورهاي ارزشي خود دور سازند، آنان را بي‌هويت كنند و دنبال‌رو فرهنگ غرب نمايند. بنابراين كاملاً منطقي به نظر مي‌رسد كه ترويج فرهنگ ايثار و شهادت يک ضرورت اجتناب ناپذير است.

ترويج در لغت به معني رايج كردن، متداول كردن، روان كردن است. ترويج، نوعي ترغيب در جهت توسعه منابع انساني است (انوري، ۱۳۸۱). ترويج به طور كلي به صورت مستقيم يا غير مستقيم و يا به شكل رو در رو يا غير حضوري انجام مي‌پذيرد. ترويج حضوري همچون سخنراني‌ها، برگزاري همايش‌ها كنفرانس‌ها، كنگره‌ها و روضه خواني‌ها، ترويجي هستند كه مروج و مخاطب رو در رو با هم مواجه مي‌شوند و پيام و مفهوم ارائه شده بي‌واسطه به سمع و نظر مخاطب مي‌رسد و بازخورد و بازتاب اين پيام قابل مشاهده است. اما در ترويج غير حضوري مروج، پيام و مفهوم خود را در قالب رسانه‌اي به سمع و نظر مخاطب مي‌رساند. همچون كتاب، نمايشنامه، فيلم، راديو، تلويزيون، روزنامه. در اين گونه ترويج، پيام كه به شكل مستقيم و يا غير مستقيم به مخاطب انتقال مي‌يابد، امكان اينكه بازتاب هم زمان نظرات و احساسات مخاطبان و مروجين برسد، وجود ندارد (نوراني، ۱۳۸۸).

فرهنگ از جنبه‌هاي تاريخي، توصيفي، هنجاري، سازه‌اي و روان‌شناختي تعريف شده است. يكي از معروف‌ترين اين تعاريف، تعريف تايلور[۱] است. از نظر او فرهنگ عبارت است از مجموعه در هم تنيده‌اي از ارزش‌ها، هنجارها، آداب و رسوم، اخلاقيات، قانون و هر آنچه كه انسان به عنوان عضوي از جامعه

[۱]. Taylor

Archive of SID

www.SID.ir

كسب مي‌كند (به نقل از آشوري، ۱۳۸٦). به نظر مطهري، فرهنگ فعل و انفعالاتي است كه مبتني بر فطرت در روان انسان صورت مي‌گيرد (به نقل از شهرويي، ۱۳۸۵).

ايثار به معناي بذل، گذشت كردن از حق خود براي ديگران، نفع ديگري يا ديگران را بر خود ترجيح دادن است (انوري، ۱۳۸۱). همچنين به معناي غرض ديگران را بر خود مقدم داشتن، برگزيدن و منفعت غير را بر خود مقدم داشتن كه كمال درجه سخاوت است، به كار رفته است (دهخدا، ۱۳۵۲).

شهادت يعني كشته شدن در راه خدا، آن كه به شهادت دست يافته و در راه خدا كشته شده است (انوري،۱۳۸۱). شهادت مرگ آگاهانه در راه هدف مقدس است. عملي آگاهانه و اختياري است و شهيدان شمع محفل بشريت هستند (مطهري، ۱۳۷٦). شهادت بالاترين و آخرين مرحله از خود گذشتگي و ايثار است. جان را در كف خود قرار دادن و در راه هدف متعالي فدا نمودن است و جوهره آن عاشق، مختار، با اراده و هدفمند بودن است. صفات متجلي در شهدا نترسيدن از مرگ، شفقت، آزاد منشي، ايمان و پرهيز از شهوت‌طلبي، ثبات قدم و صداقت در عمل مي‌باشد (اسفنديارى، ۱۳۸۰).

شهيد، فرهنگي را ترويج مي‌كند كه در آن بايد ايثار و از خودگذشتگي در تار و پود زندگي نمايان گردد و گمنامي و فارغ از منيت‌ها و در نظر گرفتن منافع جمع در راستاي ايمان ديني به يك وظيفه تبديل گردد. فرهنگي كه با خودخواهي و خودكامگي سر ستيز دارد و با حريت و آزادمنشي در دنياي خاكي سر وفاق دارد. فرهنگي است كه الگو از شهداي تاريخ مي‌گيرد و در اين وادي حريت حسين ابن علي (ع) چون سرمشقي تابناک است (نوراني، ۱۳۸۸).

نقش خانواده در ترويج فرهنگ ايثار و شهادت

خانواده مهم‌ترين جايگاه شكل‌گيري شخصيت، انديشه و اعتقادات فرد است و كودک نخستين درس درباره ايثار و شهادت و ساير ارزش‌هاي ديني و اجتماعي را از كانون گرم خانواده مي‌آموزد. از خانواده به عنوان نخستين آموزشگاه فرزندان ياد مي‌شود كه والدين در آن به عنوان آموزگاران، الفباي چگونه زيستن را به فرزندان مي‌آموزند. به عبارتي والدين، مهندسان شخصيت آدمي‌اند و در تكوين آن نقش به سزايي دارند. محيط خانواده چون دانشگاهي است كه در آن دروس انسانيت داده مي‌شود و عامل خانواده براي كودک سرنوشت ساز است.

Archive of SID

www.SID.ir

شهدا و جانبازان گرانقدر انقلاب اسلامي و دفاع مقدس از دامن خانواده‌هايي برخاسته‌اند که با سرمشق قرار دادن الگوهاي ارزشي اسلامي اقدام به تربيت فرزندان خويش نمودند. بنابراين تداوم راه شهدا و ترويج فرهنگ ايثار و شهادت بيشتر از هر نهاد ديگري نيازمند توجه به نهاد خانواده و ارکان آن يعني والدين مي‌باشد.

از آنجا که فرزندان آينه تمام‌نماي وجود پدر و مادر هستند و بيش از آن که گفته‌هاي والدين در شخصيت بچه‌ها اثر بگذارد، رفتار آنان الگوي سرمشق‌گيري فرزندان است، لذا نه تنها بايد فرهنگ ايثار و شهادت در گفته‌ها و سخنان پدر و مادر يا ساير اعضاي خانواده جاري باشد بلکه والدين در عمل و در آينه رفتار خود هم بايد آن را متجلي سازند تا عطر و برکت حاصل از فرهنگ ايثار و شهادت همه جا و همه اوقات را فرا گيرد و اين فرهنگ بر همه زندگي سايه گستراند.

کودک تحت تأثير اعضاي خانواده و به ويژه والدين رشد مي‌کند. بنابراين آشنايي پدران و مادران و کسب آمادگي لازم جهت ترويج فرهنگ ايثار و شهادت از ضرورت‌هاي اساسي است. براي اين مهم والدين ابتدا بايد نسبت به شناخت ويژگي‌هاي رشد ذهني کودکان و نوجوانان و نيازهاي آنان اقدام نمايند. آگاهي خود از جامعه و عنصر زمان و مکان را تقويت کنند تا بتوانند شناخت دقيقي از فرهنگ ايثار و شهادت را به فرزندان منتقل کنند. همچنين والدين بايد از آمادگي عاطفي لازم براي اين مهم نيز برخوردار باشند. علاقه و تمايل به ترويج فرهنگ و ايثار و شهادت براي کودکان و نوجوانان و کار با آنها، اعتقاد به تکريم و احترام به فرزندان، داشتن صبر و شکيبايي، روحيه اميدواري و نشاط در محيطي عاطفي به ترويج اين فرهنگ کمک شاياني مي‌کند.

علاوه بر آمادگي‌هاي شناختي و عاطفي، والدين بايد مجموعه‌اي از توانمندي‌هاي عملکردي در خويش را نيز تقويت نمايند. اين توانايي‌ها شامل بکارگيري روش‌هاي نوين و مؤثر تعليم و تربيت براي انتقال فرهنگ ايثار و شهادت، مهارت در حفظ فضاي عاطفي، توانايي درگير کردن مخاطبان در فعاليت‌ها و ايجاد روحيه ايثار در جوانان مي‌شود.

استمرار داشتن و برنامه‌ريزي درازمدت در زمينه ترويج فرهنگ ايثار و شهادت در خانواده، جامعه و مدرسه از ضروريات يک برنامه آموزشي کارآمد است. در حالي که برنامه‌هاي انفجاري و موجي، يکباره با شور و هيجان آغاز مي‌شود و در مدت کوتاهي فروکش مي‌کند. استمرار، گسترش و تعميق، بازنگري و بازآفريني مداوم، ويژه اهل بصيرت و فرزانگان است. حال آن که گسست و انقطاع، سستي و نوسان انگيزه

Archive of SID

www.SID.ir

در مسير صلاح و خير، گواه ضعف ايمان و تزلزل پايه‌هاي باورها و انديشه است. لذا در ترويج فرهنگ ايثار و شهادت بايد مداومت وجود داشته باشد. بريدگي و انفكاک، آفت بزرگي است كه گاه ثمره حركت‌هاي آغازين را نيز از بين مي‌برد.

تعيين الگوهاي مناسب براي فرزندان در دوره‌هاي مختلف سني كه قادر به انتقال مفاهيم ارزشي ايثار و شهادت باشند، از ديگر راهكارهاي پيش روي والدين براي آشناسازي فرزندانشان با فرهنگ ايثار و شهادت است. كودكان تا قبل از هفت سالگي پدران و مادران را قهرمانان واقعي و بلا منازع زندگي خويش مي‌شمارند و اغلب از رفتارهاي آنها الگوگيري مي‌كنند. در اين سنين اگر در نظر و گفتار پدر و مادر در خانه ايثار و شهادت و شهدا و ايثارگران از ارزش و احترام برخوردار باشند و پدر و مادر الگوي مناسبي براي فرزندان باشند، آن گاه مفاهيم فرهنگ ايثار و شهادت در فرزندان دروني خواهد شد. حال آن كه فرزندان در هفت سال دوم، مربيان و در هفت سال سوم، دوستان را به ويژه كساني كه از قدرت رهبري بالايي برخوردارند و نيز قهرمان ورزشي و هنري و علمي را الگوي خود قرار مي‌دهند. بنابراين چنانچه اين الگوها مروج فرهنگ ايثار و شهادت باشند، به تبع، كودكان و نوجوانان نيز با اين فرهنگ آشنا شده و مفاهيم آن را دريافت مي‌دارند. لذا والدين در كار تربيتي خود با نظارت بر جمع دوستان فرزندان خود مي‌توانند زمينه‌ساز آشنايي هر چه بيشتر فرزندانشان با فرهنگ ايثار و شهادت گردند.

البته در مسير انتقال ارزش‌هاي ايثار و شهادت از والدين به فرزندان، چالش‌هايي نيز وجود دارد كه برخي از آنها به والدين و برخي ديگر به محيط خارج از منزل باز مي‌گردد. عدم آشنايي بعضي از والدين با فرهنگ ايثار و شهادت كه ناشي از عدم حضور آنان در جبهه‌ها يا عدم اطلاع رساني كافي نهادها و سازمان‌هاي مرتبط با ترويج فرهنگ ايثار و شهادت مي‌باشد، يكي از ابتدايي‌ترين چالش‌هاي پيش رو براي انتقال اين مفاهيم به نسل جديد است. در مواردي نيز كه احتمالاً پدر و مادر با چنين مفاهيمي آشنايي دارند، عدم آشنايي والدين با شيوه‌هاي اصولي و صحيح انتقال اين مفاهيم در اين مسير ايجاد اختلال مي‌كند.

از سوي ديگر، تضادي كه ممكن است ميان ارزش‌هاي موجود در خانواده يا آنچه كه در مدرسه، اجتماع يا رسانه‌ها و يا در رفتار الگوهاي كودک و نوجوان وجود داشته باشد، مي‌تواند در ترويج فرهنگ ايثار و شهادت مانع ايجاد نمايد. همچنين كمبود كتاب، مجله، فيلم، و فضاهاي فرهنگي، شرايط غير متعادل به نفع ارزش‌هايي غير از فرهنگ ايثار و شهادت به وجود مي‌آورد (وليزاده، الف۱۳۸۸).

Archive of SID

www.SID.ir

نقش مدرسه در ترويج فرهنگ ايثار و شهادت

آموزش و پرورش سنگ زيربناي توسعه اجتماعي، اقتصادي، سياسي و فرهنگي هر جامعه است. بررسي عوامل مؤثر پيشرفت و ترقي در جوامع پيشرفته نشان مي‌دهد كه همه اين كشورها، از آموزش و پرورش توانمند و كارآمد برخوردار بوده‌اند. نگاه به تاريخ ملل نيز بيان كننده اين واقعيت است كه دوران شكوفايي و درخشش آنها با رشد و پويايي نظام‌هاي آموزشي مقارن بوده است. پويايي و تحول آموزش و پرورش منوط به سياستگذاري، برنامه‌ريزي، تصميم‌گيري و سازماندهي دقيق در ساختار اجتماعي مدارس مي‌باشد كه از طريق معلمان به منصه ظهور مي‌رسد.

براي اين كه كودك و نوجوان را به انجام دادن عملي ترغيب كنيم بايد ترتيبي بدهيم كه او بتواند شخصي را كه از نظر او مهم و محبوب است در حال انجام دادن آن عمل مشاهده كند. با نفوذترين و محبوب‌ترين فردي كه مي‌تواند در دوره كودكي و نوجواني مؤثر واقع شود، معلم است. به همين جهت دانش‌آموزان، معلم را به عنوان يک اسوه مي‌پذيرند و از رفتار، گفتار و اخلاق خوب و بد او سر مشق مي‌گيرند. در يك بررسي علمي نشان داده شده است كه قريب ۳۵ درصد كودكان هفت سال دوم زندگي، دوست دارند همانند معلم خود باشند.

دانش‌آموزان در صورتي معلم خود را به عنوان اسوه اخلاقي، تربيتي، اجتماعي مي‌پذيرند كه از جام محبت و احسان او سيراب باشند. اگر برخورد روزمره معلمان بر اساس محبت و احترام باشد، آن گاه مي‌توانند اسوه‌هاي بسيار خوب و تأثيرگذاري جهت سازندگي يا تغيير رفتار دانش‌آموزان باشند. بنابراين باورهاي ديني دانش‌آموزان نيز از طريق مشاهده رفتارهاي عيني معلمان تقويت و توسعه مي‌يابد (ولي‌زاده، الف ۱۳۸۸).

مدرسه جانشين خانواده و معلم قائم مقام پدر و مادر است. در اين كه كودك ارزش‌هاي فرهنگي را بپذيرد و آن را ملاكي براي پذيرش اجتماعي تلقي كند، مدرسه مهم‌تر از خانواده ايفاي نقش مي‌كند. بنابراين هماهنگي اين دو نهاد مهم در ترويج فرهنگ ايثار و شهادت در بين كودكان و نوجوانان بسيار مهم است.

باورهاي ديني دانش‌آموزان از اين مشاهده رفتار معلمان راسخ مي‌گردد. دانش‌آموز با مشاهده اين كه معلمش در مراسم نكوداشت شهدا يا ساير مراسم مرتبط با فرهنگ ايثار و شهادت حضور فعال و گرمي دارد، اين رفتار مهم براي او با ارزش تلقي مي‌شود و او با مشاهده توجه ديگر افراد جامعه به فرهنگ ايثار

Archive of SID

www.SID.ir

و شهادت، اين ارزش را براي خود مهم تلقي مي‌كند. حال او نيز به شهيدان و جانبازان با ديده احترام مي‌نگرد، چرا كه مفاهيم فرهنگ ايثار و شهادت در شخصيت او دروني شده است. در اين صورت دانش‌آموزان اين فرهنگ را همراه خود به اجتماعات ديگر مثل گروه همسالان، كلاس، مدرسه، تشكل‌هاي دانش‌آموزي مي‌برند و خود به عنوان مروجين فرهنگ ايثار و شهادت فعاليت مي‌كنند و موجبات نهادينه‌سازي اين فرهنگ را در جامعه فراهم مي‌آورند.

تجربه نشان داده است كه بهره‌گيري از گروه‌ها و تجمع‌هاي دانش‌آموزي در رفتارسازي بسيار مؤثر و كاراست. اگر گروه‌هايي چون بسيج دانش‌آموزي را به روش‌هاي جذب و جلب مهيا كنيم و شيوه‌هاي ارتباط با ديگر دانش‌آموزان و ساير جوانان و تشكل‌ها را به آنها بياموزيم، و آن گاه آنها را وارد فعاليت‌هاي گروهي كنيم، در اين صورت، فرهنگ ايثار و شهادت به عنوان يكي از اركان اصلي برنامه‌هاي دانش‌آموزان بسيجي به زندگي و رفتار ديگر دانش‌آموزان راه خواهد يافت، چرا كه دانش‌آموزان بيش از آن كه از بزرگان بياموزند، از دوستان و همسالان خود متأثر مي‌شوند (ولي‌زاده، ب۱۳۸۸).

نتيجه‌گيري

بنابر آنچه كه گذشت به نظر مي‌رسد امروزه بيش از آن كه نيازمند دانش باشيم، نيازمند روش و منش مناسب مي‌باشيم. طراحي روش‌هاي نو، شيوه‌هاي جذاب، ساده و قابل انطباق با دنياي كودك و نوجوان، ضرورت كار با نسل نو شكفته امروز است. نكته مهم ديگر اين كه شيوه‌هاي ترويج فرهنگ ايثار و شهادت در مراحل مختلف سني، راهكارهاي مبتني بر ويژگي‌هاي خود را مي‌طلبد. اگر راهكارها مبتني بر ويژگي‌هاي شناختي و عاطفي افراد باشد، تأثير خواهد گذاشت و نتيجه لازم به معناي ايجاد رفتار مطلوب و نگرش مثبت نسبت به فرهنگ ايثار و شهادت به دنبال خواهد داشت و اين فرهنگ نهادينه خواهد شد.

راهكارهاي زير به منظور ترويج فرهنگ ايثار و شهادت در بين كودكان و نوجوانان پيشنهاد مي‌شود:

۱- برگزاري جشن‌ها و مراسم مذهبي و ملي در مراكز فرهنگي با حضور خانواده معظم شهدا، جانبازان و خانواده‌ها آنها.

۲- برگزاري مسابقات ورزشي مثل مسابقه دو از مدرسه تا مزار شهدا و اهدا جرايز به دانش‌آموزان توسط جانبازان و خانواده شهدا.

Archive of SID

www.SID.ir

۳- احاله تكاليف آموزشي و پرورشي در زمينه زندگي شهدا، ايثارگران، جانبازان به دانش‌آموزان به ويژه در قالب فعاليت‌هاي گروهي.

٤- مشاركت دانش‌آموزان در ايجاد موزه شهداي شهر، روستا، و مدرسه.

٥- معرفي ايثارگران و جانبازان نمونه و الگو سازي آنها براي دانش‌آموزان.

٦- برگزاري نمايشگاه عكس از شهدا و جانبازان در مدرسه.

٧- نمايش فيلم از رشادت‌ها و مجاهدت‌هاي شهدا و جانبازان.

٨- نام‌گذاري مدارس، كلاس‌ها، آزمايشگاه‌ها و كارگاه‌ها به نام شهدا و جانبازان.

٩- نواختن زنگ ايثار و شهادت توسط خانواده معظم شهدا و جانبازان در مدارس.

١٠- برگزاري يادواره شهدا با مشاركت دانش‌آموزان.

١١- برگزاري اردوهاي دانش‌آموزي براي بازديد از مناطق جنگي.

١٢- ايجاد و تقويت پايگاه‌هاي بسيج دانش‌آموزي با برنامه‌هاي متنوع و جذاب.

١٣- تشكيل تشكل‌هاي مردم نهاد جهت ترويج فرهنگ ايثار و شهادت.

١٤- تهيه و نصب روزنامه ديواري با موضوع ايثار و شهادت توسط دانش‌آموزان.

١٥- قرائت وصيت نامه شهدا در مراسم صبحگاه مدارس.

١٦- تجهيز كتابخانه مدرسه به كتاب و مجلات چاپي و الكترونيكي در زمينه ايثار و شهادت.

١٧- معرفي سايت‌هاي مرتبط با ايثار و شهادت براي دانش‌آموزان.

١٨- درج مفاهيم فرهنگ ايثار و شهادت در كتاب‌هاي درسي.

١٩- ذكر ياد و خاطره شهدا و جانبازان و ايثارگران در كلاس‌هاي درس.

٢٠- تهيه و توزيع نوشت افزار با درج تصاوير و شعارهايي در زمينه فرهنگ ايثار و شهادت.

منابع

آشوري، داريوش (١٣٨٦). تعريف‌ها و مفهوم فرهنگ. تهران: آگه.

اسفنديارى، خليل (١٣٨٠). كاركردياپي و آسيب‌شناسي فرهنگ ايثار. نشريه رسالت، شماره ١٠.

انوري، حسن (١٣٨١). فرهنگ بزرگ سخن. تهران: سخن.

دهخدا، علي اكبر (١٣٥٢). لغتنامه دهخدا. تهران: دانشگاه تهران.

شهرويي، شهروز (١٣٨٥). شهيد و شهادت از ديدگاه شهيد مطهري. تهران: نجابت.

مطهري، مرتضي (١٣٧٦). قيام و انقلاب مهدي. تهران: صدرا.

Archive of SID

www.SID.ir

نوراني، حسين (۱۳۸۸). آسيب‌شناسي شيوه‌هاي ترويج فرهنگ ايثار و شهادت در جامعه. تهران: دبيرخانه شوراي هماهنگي و نظارت بر امر ترويج فرهنگ ايثار و شهادت.

ولي‌زاده، عليرضا (الف۱۳۸۸). نقش معلم در ترويج فرهنگ ايثار و شهادت در بين نسل جوان. سايت نويد شاهد به نشاني

http:// www.navideshahed.com

ولي‌زاده، عليرضا (ب۱۳۸۸). نقش پدر و مادر در ترويج فرهنگ ايثار و شهادت. سايت نويد شاهد به نشاني

http:// www.navideshahed.com

Archive of SID

www.SID.ir